

NAȘTEREA METASISTEMULUI POLITIC MONDIAL ȘI EXPLICAREA CRIZELOR SISTEMICE. *Considerații asupra cărții Academicianului Cătălin Zamfir, „România în criză”, Editura Academiei Române, 2023*

Sunt perioade în istoria civilizațiilor în care semnele declinului încep să pre-cântărească pe scara vieții într-un chip și un ritm care anunță un capăt de ciclu, decesul unui „sistem”. „Toate câte sunt pe lume au și aceste trei stepene: urcarea, starea și coborârea”, obișnuia să spună acum peste 300 de ani Stolnicul Constantin Cantacuzino. E firesc, ne spune Stolnicul, cu înțeleaptă melancolie, ca toate să treacă. Cel ce învață să citească semnele vremurilor va constata, însă, că multe dispar în chip nefiresc, nu fiindcă le-ar fi trecut vremea, ci prin efectul strămutării lor într-un orizont dominat de cultura morții. Sintagma sună straniu, dar conținutul ei este real, așa cum vom vedea în succintele reflecții asupra unei cărți de mare surpriză a Academicianului Cătălin Zamfir, despre criză. Modernitatea, în general, a strămutat stilul de viață la scara popoarelor într-un orizont dominat de cultura morții. Generații întregi, societăți, popoare, civilizații se lasă atrase uneori pe durate prea lungi de duhul unor manifestări cu totul ruinătoare, care prefăteză colapsul unei orânduiri și anunță intrarea într-o eră a nimicirii. Cartea recentă a Academicianului Cătălin Zamfir ne oferă o cheie pentru explicarea riguroasă a strămutării întregului Răsărit în orizontul unei crize care se perpetuează cu efecte vădit ruinătoare. Am încadrat acest fenomen într-o lucrare a noastră, în categoria distrugerilor substructurale, adică a acelor distrugeri care afectează fundația unei societăți, a civilizației însăși, prefățându-i ruina. Cartea la care ne vom referi, a Academicianului Cătălin Zamfir, poate fi socotită de-a dreptul o erminie la criza care poartă în miezul ei semnele colapsului. Dacă societatea nu va ieși dintr-un asemenea orizont al îndrumărilor ruinătoare, declinul se va agrava spre riscul alunecării pe panta unei formidabile distrugeri ruinătoare pe raza Estului european apropiat denumit de experți UE 8, adică Uniunea Europeană, la raza celor 8 țări foste comuniste care au fost integrate în UE 27, adică în Noua Europă. Integrarea în UE este povestea scrisă cu cerneala oficială sau a zilei. În realitate, fenomenul este unul grav, ne spune Academicianul Cătălin Zamfir în cartea sa. Procesul acesta poate fi înțeles în cheia unuia mai cuprinzător care descrie nașterea metasistemului politic mondial. Acest proces de rază planetară se derulează în două orizonturi, pe care autorul cărții le descifrează în termenii unei teorii de mare surpriză. Condiția lumii noastre și criza agravată în tot Estul, dar mai cu seamă în România, decurg din alternarea celor două modele de societate în Vest și în Est: „global-național” în Vest și „mondialist-neoliberal”, în Est. Modelul de societate dominant în Vest este inteligibil în orizontul modelului „global-național”, enunță autorul. „Acest model este dominant în Occidentul european. Dincolo de diferențele dintre țările occidentale, se poate distinge un model comun al acestor țări. L-aș rezuma astfel: Societatea internațională este un sistem tendențial, dar ea este compusă din țări. Țările sunt sistemele cu coerența cea mai ridicată, independente, cu propriile interese pe care le promovează în relațiile cu celelalte țări. Țările sunt cheia strategică a lumii”¹. Acest model folosește comunitatea interesului național și deci țara ca unitate de acțiune și categorie de gândire strategică, pentru că este sistemul cu cea mai mare coerență. Când se distruge această unitate și deci când „țara”, ca noțiune și categorie pivot, este eliminată din gândirea strategică, rezultatul este dezastruos. Modelul de societate „impus” în Est, însă, a fost cel „mondialist-neoliberal”, ne spune autorul în cartea Domniei sale. „Ipoteza pe care o supunem atenției este că

¹ Cf. Cătălin Zamfir (2023), *România în criză*, Editura Academiei Române, p. 24.

„Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXXV, nr. 1–2, p. 69–79, București, 2024

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

diferențele substanțiale dintre România (și chiar și Bulgaria) și celelalte țări în tranziție se explică mai mult prin politica mondialist-neoliberală adoptată în România, spre deosebire de celelalte țări în tranziție, care au adoptat un model mai apropiat de cel al Occidentului european” (*ibidem*, p. 36). În România și în tot estul UE8, precizează autorul, a fost introdus în societate un model distinct, am putea spune pervers, și pentru structura organizatorică a societății – constând din înlocuirea comunității naționale (a interesului național) cu o comunitate difuză de ONG-uri (prin care este asigurată promovarea intereselor trans și supranaționale). În felul acesta s-a produs implicit și o dizoluție a comunității cognitive la scara întregii UE8. Un asemenea proces a provocat, altfel spus, dizolvarea capacității de autocunoaștere a societății în lăuntru careia funcționează și capacitatea de cunoaștere a comunității sociologilor. Rețeaua aceasta controlează circuitele banilor cu care se cumpără influența, discursul public și percepția socială, astfel încât acolo unde partidul de la guvernare are mâna prea scurtă intervin ONG-urile. Cazurile dezagregării Complexului energetic Oltenia, unul dintre cei mai mari producători de energie din România, cu 11 000 de angajați și o putere energetică de peste 3 GW (care zeci de ani a contribuit la siguranța energetică națională), al blocării lucrărilor la autostrada care traversează Transilvania pentru că amenință o specie de gândaci și deci, chipurile, ecosistemul, distrugerea mineritului, în condițiile în care este relansat în Germania, lichidarea Companiei Naționale a Uraniului spre a fi înlocuită de importuri etc., sunt exemple referitoare la puterea ONG-urilor și de fapt a finanțatorilor din spate, care fac parte din nucleul ocult al sistemului corporatist-plutocratic. Aceste exemple arată și efectul dizolvant pe care-l exercită rețeaua ONG-urilor asupra Comunității naționale și deci asupra interesului național. Triumful metasistemului și deci al viziunii mondialist-neoliberală în Est este garantat de sistemul de la suprafață, compus din rotativa electorală a partidelor și din rețeaua ONG-urilor. Pentru a evidenția efectul negativ al aplicării modelului mondialist neoliberal în Est și, în particular, în România, autorul cărții pe care o prezentăm utilizează un pachet de indicatori multidimensionali sub forma unor serii temporale de lungimi variabile, de la momentul interbelic până la cel actual. În primii 10 ani ai tranziției, arată autorul cărții, PIB-ul în România scade la 79% față de nivelul acestuia în 1989. Față de celelalte țări care „au reușit în toți acești ani o reformă cu creștere”, în România a fost „o reformă cu declin economic marcat” (*ibidem*, p. 39). Și mai concludent este indicatorul performanțelor în țările în tranziție (UE 8) raportat la cel din Uniunea Europeană. În toate țările în tranziție (UE 8), nivelul performanțelor, măsurat prin PIB pe cap de locuitor în 2017, abia atinge pragul de 83% față de nivelul acestui indicator în UE 17, iar în România situația este încă mai gravă, căci PIB-ul pe cap de locuitor în 2017 abia atingea 63% față de cel din UE 17. Prin urmare, putem spune că modelul de schimbare aplicat în UE 8 a condus nu la dezvoltare sustenabilă, ci la o subdezvoltare durabilă. Autorul consideră că în toate țările din UE 8 s-a realizat mai degrabă „o reformă cu declin economic”, în România mărirea declinului fiind cea mai accentuată. Tulburătoare este analiza comparativă a celor două tranziții – constând una în strategia socialistă și a doua în strategia capitalistă de după 1989. PIB-ul crește în cei 27 de ani ai tranziției capitaliste cu 138%, în vreme ce PIB-ul în cei 27 de ani ai tranziției bazate pe strategia socialistă (între 1945–1972) crescuse cu 1 006%. Unele sectoare, precum industria și agricultura, înregistrează adevărate prăbușiri atestate de declinul grav al contribuției lor în PIB. Între 1989–2016, contribuția în PIB a industriei scade de la 46% la 21%, agricultura înregistrează un declin încă mai grav (de la 14% la 4%). Modelul aplicat în analiza sa de către autor este unul cu efecte de-a dreptul neptice (brusc trezitoare). De aceea am spus că această carte, alături de alte câteva datorate unor economiști și sociologi de marcă², este una crucială pentru că asemenea

² Cf. lucrărilor semnate de Academicianul Tudorel Postolache (*Vers un ideal praticabile*, Editura Academiei Române, București, 2016), Ilie Șerbănescu (*România, o colonie la periferia Europei*, 2016), Florin Georgescu (*Capitalism și capitaliști fără capital*, Editura Academiei, 2021), Academicianii Emilian Dobrescu (autorul teoriei privind dinamica economiilor slab structurate, *Tranziția în România. Abordări economice*, 2002) și Gheorghe Dolgu (cu cea mai completă monografie asupra crizei din 2008, apărută la momentul declanșării respectivei crize), sau abordări din unghiul sociologiei noologice și al economiei, civilizațiilor (cf. Ilie Bădescu și Ciprian Bădescu, cu cele patru volume din ciclul „Creație și ruină”: „Distrugerile substructale” (I); „Duhul satului” (II); „Economia și lumea. Introducere în teoria crizelor substructale” (III); și „Copilul și lumea. Capitalul genealogic în declin” (IV), primele trei editate în 2022 și 2023 la Editura Mica Valahie, al patrulea în curs de editare).

lucrări ne scot dintr-o paradigmă care era aproape somnambulică, cum ar spune sociologul francez Gabriel Tarde. Aceste lucrări sunt trezitoare, invitându-ne să cunoaștem în profunzime cauzele crizelor cu efect ruinător. Asemenea cărți pot fi așezate în seria documentelor ilustrative pentru un fel de „revoluție neptică”, una care, în sociologia zilei, rămâne ascunsă. În ultimii 30 de ani, subliniază autorul cărții pe care o comentăm, a survenit în tot Estul o transformare care a provocat distrugerii substructale ireversibile, cum s-a întâmplat, de pildă, cu industrialismul național românesc. Putem concluziona, pe baza cărții că, în urma schimbărilor politice din Est, asistăm la *a doua victorie a capitalismului de tip occidental*, după prima, care a fost *victoria împotriva sistemelor feudale*. Această a doua victorie a condus la o dezaxare a Estului, nu doar la o răsturnare axială pur și simplu, cum ar spune Lovinescu, adică la o răsturnare a axului de gravitație dinspre răsărit spre apus. Prin transformările de după „revoluție” a fost introdus în tot Estul un model de societate și de economie pentru care marii experți americani și afro-asiatici propun conceptul de „capitalism periferial”. Acesta este un capitalism care induce o *subdezvoltare durabilă și sărăcie perpetuă*. Așa cum arată Academicianul Cătălin Zamfir, un asemenea capitalism explică și acel fenomen foarte curios al duplicității electorale. Despre ce este vorba? Cartea ne lămurește. Politicienii se prezintă în fața electoratului cu promisiunea bunăstării și după alegeri vin cu realitatea sărăciei. Aceasta e o fatalitate, dat fiind că cei care vin cu aceste promisiuni n-ar avea cum să aducă bunăstare, fiindcă economia care produce bunăstare a fost distrusă, încât întrebarea este aceasta: cine au fost lichidatorii? Sigur, a fost și nesăbuița tehnocrației românești și deopotrivă inabilitatea, incapacitatea elitei guvernante românești de a propune un răspuns creator în al doilea moment al transformării. Încât distrugerea creatoare de la momentul unu a fost urmată de o distrugere ruinătoare la momentul doi. Adică s-a produs, mai întâi, o adaptare reușită la schimbarea cadrului, dar adaptarea n-a fost urmată la momentul doi de un răspuns creator, de relansare a motorului economic și social. Ne-am mutat din obediența răsăriteană în cea occidentală. Așa arată tranziția la suprafață. În adâncime, procesul este indus de expansiunea metasisemului politic mondial, constând, așa cum rezultă din excelența analiză a autorului dintr-un „termen ascuns” (puterea banilor și deci a marilor corporații) și doi „termeni la vedere”: partidele și ONG-urile. În analiza sa referitoare la momentul startului reformelor de după decembrie 1989, prim-ministrul Petre Roman reproduce formularea oficialului occidental care i s-a adresat așa după ieșirea din toate aranjamentele estice (Pactul de la Varșovia, CAER): „de acum încolo sunteți cu noi”. Probabil că oficialul occidental a vrut să spună „sub noi”, dar la vremea aceea noi am înțeles așa, probabil am tradus greșit. Pentru că, în clipa de față, economia României, precum arată toți indicatorii prezentați cu acribie și o remarcabilă intuiție de către Cătălin Zamfir în cartea pe care o dezbatem, nu numai că este sub țările occidentale, ci este de-a dreptul distrusă. Această distrugere substructurală (cu derulare ascunsă și cu motivații perverse) a fost inițiată și derulată pentru a face loc înaintării marilor corporații transnaționale și multinaționale și unui sistem croit la două niveluri: un nivel ascuns (semnalat de alternarea geo-economică a celor două modele: globalist-național în Vest și mondialist-neoliberal în Est) și al doilea la vedere (pluripartidism și rețeaua de ONG-uri care subalternizează puterea civică). Prin urmare, metasisemul produce o dublă subalternizare: a puterii politice prin partide și deci prin echipele politice de la vârful partidelor și a puterii civice prin ONG-uri. Domnul academician arată în cartea Domniei sale că după reformă, economia și toată societatea românească au intrat în recul, 15 ani de recul, adică s-a mers înapoi față de 1989 vreme de 15 ani; cum spune Eminescu „Vai de biet român săracul că tot dă înapoi ca racul”. Repet: s-a mers înapoi. Vreme de 15 ani am tot coborât de la nivelul lui 1989. Vedem ce sugestii ne oferă comparația între cele două sisteme politice, cel nou, introdus de revoluție, și cel vechi, anterior, din care am vrut să ieșim pe bună dreptate, pentru că a condus inclusiv la decalajele de care vorbea în prezentarea sa fostul prim-ministru Petre Roman, dar din care am ieșit cum am intrat și acum ne găsim într-o subdezvoltare durabilă. Este suficient să examinăm tabloul României în clipa de față: sistemul de irigații este distrus, marile repere industriale de prim rang, precum IMGB, o întreprindere competitivă la scară mondială, au fost și ele distruse. Mergeau acolo 40 000 de muncitori în fiecare zi, 40 000 de lucrători din București. Republica la fel, Vulcan etc. Dacă vizităm locurile lor, vedem că toate aceste mari cetăți ale economiei naționale au fost distruse, deci Bucureștiul industrial a fost dezaxat, încât capitalismul axial occidental nu ne-a cuprins și pe noi căci, iată, nu suntem în axul acela și aici într-adevăr cartea domnului academician Cătălin Zamfir este o carte de cotitură, de turnantă, este într-un fel o eliberare a gândirii din lanțul unor sisteme categoriale care ofensează pur și simplu

gândirea liberă și bunul simț. Să recapitulăm ideea axială a cărții academicianului Cătălin Zamfir. Opțiunea pentru viziunea mondialist-neoliberală a condus la situația de acum a unei societăți fără industrialism național (industria, câtă este, ține de corporațiile transnaționale), cu multă sărăcie în locul bunăstării etc. Modelul analitic propus de autor este cuprinzător, cu o putere explicativă remarcabilă. În spatele sistemului de putere, cu partide, cu competiții electorale, se află adevărata putere denotată (inferențial) în Vest de sistemul globalist național și în Est de sistemul mondialist-neoliberal. Deci dinamica puterii este inteligibilă în trei termeni: termenul ascuns („ocult”) semnalat, în această interpretare, de cele două modele sau viziuni (acestea nu sunt nemijlocit vizibile și pot fi cunoscute inferențial) și cei doi termeni la vedere: partidele politice și rețeaua ONG-urilor. Altfel spus, dinamica puterii la scara lumii presupune o substructură ascunsă (semnalată de cele două viziuni alternative: globalist-națională și mondialist neoliberală) și un sistem pluripartidist și ONG-ist, așa-zis democratic, la vedere, în deplinătate vizibil în cadrul competițiilor electorale și apoi în disputele bine controlate din umbră pe durata guvernărilor. Tot în planul de la suprafață survine, subliniem încă odată, un al treilea termen, alocat *puterii civice*, exercitată prin și de rețeaua ONG-urilor. Am denumit acest trio-compozitum *metasistem*. Acesta operează prin cele două brațe la vedere, partidele și ONG-urile și un nucleu ascuns semnalat de substructura invizibilă a celor două viziuni geoeconomice: globalist-națională și mondialist-neoliberală. Așadar, pentru a controla din amonte reacția populației pe durata ciclurilor postelectorale (dintre alegeri), metasistemul a dezvoltat o a doua platformă de distribuție a puterii civice și anume rețeaua ONG-urilor. Cartea Academicianului Cătălin Zamfir poate fi așezată, repetă, în biblioteca operelor neptice, a lucrărilor cu funcție trezitoare. Pentru această excepțională performanță aducem laudă cărții și omagiile noastre autorului ei.

Ilie Bădescu,
Ciprian Bădescu

BĂDESCU, ILIE și JOSEPH LIVNI (ed). 2023. *A Civil Society with No Hierarchy. The Covenantal Societal Model*, Lexington Books: London, 341 pagini.

Despre ordinea – și contractul – de drept divin (“covenant”), ca temă principală a volumului în discuție, am citit prima dată într-o lucrare publicată de regretatul Anthony D. Smith (2008). *The Cultural Foundations of Nations. Hierarchy, Covenant, and Republic* discuta mai multe ideal-tipuri de națiuni, printre care și națiunile de drept divin (“covenantal nations”), alături de națiunile ierarhice și națiunile republicane. Națiunile de drept divin, scrie Anthony D. Smith, sunt alese de Divinitate pentru a-i împlini voința. În acest scop, aceste națiuni sunt diferite de altele și obligate să îndeplinească o serie de ritualuri și îndatoriri în schimbul binecuvântării divine (Smith 2008, pp. 77–78). E facil de constatat că ritualurile de mai sus îndeplinesc o funcție identitară, de reproducere a unor granițe culturale – care devin și politice – dintre *in-group* și *out-group*. Ordinea de drept divin, apărută prin contractul religios dintre poporul ales și Divinitate a avut și ecouri politice, iar, din acest punct de vedere, Anthony Smith diferențiază între două tipuri de națiuni de drept divin: un tip monarhic și un tip republican. Tipul monarhic implica un dublu contract de drept divin, care unifică națiunea: între Dumnezeu și popor, precum și între Monarh și popor. Scoția și Anglia de la începutul secolului al XVII-lea reprezentau, după Smith, întruchiparea națiunii de drept divin de tip monarhic, în vreme ce Commonwealth-ul britanic de după 1650, precum și Provinciile Unite ale Olandei, se apropiau de ideal-tipul republican. În acest ultim caz, al națiunii de drept divin de tip republican, contractul religios lega direct comunitatea și instituțiile sale de Divinitate (Smith, 2008, p. 131).

Înzestrat cu acest bagaj conceptual, modest după cum se poate observa, m-am confruntat cu situația de a spune ceva inteligent despre cele nouă eseuri care alcătuiesc volumul editat de Ilie Bădescu și Joseph Livni, un volum care investighează modelul societal de drept divin, așa cum reiese din subtitlul acestuia. Pentru ca situația să fie și mai dificilă pentru recenzorul serios, care nu citește o

carte pe diagonală doar ca să mai bifeze o altă recenzie ticsită cu interpretări personale și etichete aidoma, cele nouă eseuri care alcătuiesc lucrarea au abordări distincte: preponderent istorice în cazul primelor trei, sociologico-istorice în cazul următoarelor trei, una mai degrabă de științe politice în cazul materialului lui Peter J. Mazzacano, și o combinație interesantă de istorie, etnografie și științe politice în cazul ultimelor două contribuții, care constau în două studii de caz în profunzime despre efectele perverse ale justiției auto-administrate în comunități, respectiv instituții, ghidate exclusiv de dreptul de sorginte divină. În aceste condiții, am ales o abordare de tipicemic pentru recenzia de față, pe care am scris-o mai ales din interiorul lucrării, lucrând deci cu materialul clientului și prea puțin cu propriile biasuri cognitive. Prin urmare, îmi propun să prezint cât mai fidel textul lucrării în această recenzie, ceea ce presupune rezumate succinte ale secțiunilor volumului în discuție. Aceste rezumate vor conține și micro-observații critice în cazul autorilor din România, acolo unde este cazul, fiindcă, așa cum am precizat deja, recenzia nu își propune să livreze lectorului o cheie interpretativă a acestui volum. În ultima parte a recenziei voi trage câteva concluzii de ordin critic legate de aspectele care ar putea fi îmbunătățite în cazul unei eventuale reeditări a volumului.

Volumul este deschis de unul dintre cei doi editori, respectiv de Joseph Livni, care, așa cum reiese din prezentarea de autor, se prevalează de expertiza sa în modelare matematică pentru a investiga, după retragerea din activitatea profesională, subiecte controversate legate de fenomenele biologice și sociale. Livni semnează doua dintre capitolele volumului de față, fără ca stilul în care scrie să lase impresia că acestea ar fi elaborate de un inginer, ci mai degrabă de un istoric preocupat de sociologie instituțională și științe politice. Primul dintre aceste capitole, intitulat *Nomadism and the Sociological Seed of Pre-Monarchic Israel*, identifică trei tipuri de sisteme politice aflate în tranziție de la societatea nomadă la societatea pastorală. Detaliile oferite de Livni sunt fascinante atât pentru istoric, cât și pentru sociologul istoric. Ele sunt însă mai puțin importante pentru o recenzie – care se dorește sociologică – a volumului în discuție, recenzia axată mai degrabă pe procesul de apariție a societății covenantale sau a ordinii sociale de drept divin a poporului evreu. Procesul în discuție este cel de sedentarizare a poporului iudeu (pp. 37–39), în cadrul căruia o serie de trăsături instituționale, incompatibile cu ordinea socială de tip sedentar, sunt conservate (p. 39). Printre aceste trăsături, Livni accentuează asupra ethosului egalitarist sau opoziția față de ierarhie, care a fost reprodus prin instituții precum contractul de drept divin, rețelele de tip federal, administrarea justiției de tip comunitar, precum și un tip de guvernare de tip obștească, care implica participarea obligatorie, săptămânală, a membrilor comunității. Toate aceste instituții sunt discutate în capitolul introductiv al lucrării, din care aflăm despre caracterul egalitarist și anti-elitist al Israelului pre-monarhic, trăsături care, în temeiul ordinii de drept divin, se opun contractului de drept divin de tip ierarhic instituționalizat de faraonii Egiptului și de împărații Asiriei (p. 40). În viziunea lui Livni, ordinea de drept divin, cu ethosul său egalitarist specific, se menține și în Israelul monarhic, în pofida susținerii populare a butadei “God save the king”. Motivul, precizează Livni, pentru care ordinea de drept divin a fost menținută și în Israelul monarhic, constă în garantarea acesteia de Biblie și de popor, iar nu de instituția monarhică (p. 49).

Joseph Livni semnează și al treilea capitol al lucrării, intitulat *Jewish Communities of the Diaspora*. Contractul de drept divin, alături de monoteism, profetism și mesianism, au constituit cele patru trăsături majore ale sistemului spiritual iudaic care au fost reproduse și în diaspora. Opoziția față de ierarhia politică, ca trăsătură fundamentală a ordinii de drept divin, s-a manifestat în diaspora iudaică *intra muros*, adică doar în cadrul comunităților iudaice. Acestea, scrie Livni, au acceptat legea organizațiilor politice pe teritoriul cărora au viețuit, potrivit statului iudaic care susține că „legea regatului reprezintă legea” (p. 100). Rețelele federative, guvernarea obștească, administrarea comunitară a justiției și alte instituții amintite în această secțiune au asigurat reziliența diasporei iudaice. Probabilitatea de supraviețuire a comunităților evreiești din diaspora de-a lungul mileniilor, calculată de Livni cu o formulă specifică, a fost una de aproximativ 16,9%, procent care, la prima vedere, pare redus (p. 116). Livni observă însă că într-un climat instituțional marcat de adversitate, mai exact de presiunea religioasă și de multe ori legală pentru trecerea de la iudaism la creștinism sau Islam, comunitățile iudaice au dat dovadă de reziliență. Iar secretul rezilienței l-a constituit tocmai eșafodajul instituțional provenit din contractul de drept divin. De altfel, reziliența redusă a apărut acolo unde acest eșafodaj instituțional particular – „opoziția la elitism, guvernarea obștească adecvată,

administrarea justiției, coeziunea rețelelor, ghidaj spiritual oferit de rabini, educație și asistență pentru bolnavi și săraci” (p. 116) – a fost fisurat de diferite vulnerabilități.

Profesorul de istorie Zeev Safrai scrie despre sistemul de auto-guvernare iudaic din cadrul Imperiului Roman, manifest la nivel național, la nivel local – urban și rural –, precum și la nivelul instituției înțelepților. În vreme ce sistemul de auto-guvernare din mediul urban – *politeuma* – și cel rural aveau caracter formal, instituția înțelepților avea caracter informal. La nivel urban, *politeuma* avea atribuții în materie judiciară, construia sinagogi și gestiona rețeaua serviciilor comunitare. În anumite orașe, precum Hierankopolis, *politeuma* avea chiar dreptul la exercitarea unei justiții independente, egală deci în drepturi cu cea a orașului și constrânsă doar de procuratorul roman. *Politeuma* a fost replicată în mediul rural cu instituții specifice în funcție de țară. În Siria, spre exemplu, comunitățile evreiești din mediul rural nu dețineau pământ și nici afaceri proprii. În Iudeea, comunitățile rurale construiau școli, plăteau salariile profesorilor și înființau asociații caritabile care ajutau săracii. Înțelepții, o altă dimensiune a auto-guvernării comunităților iudaice, erau ostili Imperiului și nu jucau rolul de lideri comunitari. Cu toate acestea, valorile înțelepților influențau gestionarea aspectelor civile. Zeev Safrai observă că înțelepții erau implicați în toate aspectele de tip *halakhic*, de la chestiunile religioase și până la cele din zona contractelor civile (p. 77). Clasele sociale din care proveneau înțelepții, raportul acestora cu Patriarhul, precum și raportul cotidian dintre înțelept și comunitate sunt detaliate de profesorul Safrai, alături de multe alte aspecte. Notabil este faptul că, potrivit acestuia, „structura de putere internă” a comunităților iudaice a fost o poveste de succes (p. 88), în sensul în care acesta a permis supraviețuirea și reziliența comunităților iudaice de-a lungul mileniilor. Dincolo de instituțiile deja enumerate, o anumită cultură strategică a comunităților evreiești, concretizată în neîncrederea față de comunitățile învecinate, interdicția mariajului exogen, consumarea hranei utilizate de comunitățile limitrofe etc. a contribuit și ea la reziliența comunităților iudaice.

Una dintre cele mai dificile sarcini ale sociologiei, observă profesorul Ilie Bădescu, este aceea de a explica reproducerea comunităților cu structură instituțională egalitaristă în cadrul formațiunilor statale pre-moderne și moderne. Bădescu explorează coabitarea celor două forme de organizare social-politică în văile Carpaților, acolo unde, vreme de milenii, obștea comunitară a supraviețuit alături de organizări politice care nu-i împărtășeau ethosul non-ierarhic în cadrul unui „sistem dual”. Răspunsul la întrebarea lansată în debutul secțiunii *Societatea comunală și sistemul societal dual* este căutat de Ilie Bădescu cu ajutorul scrierilor lui Henri H. Stahl. Accentul cade pe metoda arheologiei istorice, utilizată de Stahl pentru a excava „structurile de profunzime ale societății” (p. 134) pornind de la fenomenele de suprafață. Obștile comunitare, observă Bădescu, și-au menținut instituția proprietății obștești, instituțiile de taxare și pe cele militare, în pofida sistemelor de dominație înzestrate cu o filosofie distinctă de organizare politică. Întrebarea e: de ce s-a întâmplat asta? E vizibil, în acest caz, contrastul major față de situația comunităților iudaice, care au avut de gestionat presiuni majore – în special de tip religios – spre conformare din partea sistemelor de dominație în cadrul cărora au încercat să-și reproducă organizarea instituțională inspirată de dreptul divin. Explicația propusă de Ilie Bădescu combină două teorii. Este vorba de ciclurile de inegalitate observate de Henri H. Stahl și teoria societății de drept divin a lui Elazar (p. 137). Pe lângă Stahl, Bădescu îl aduce în discuție și pe Iorga, care constată că voievodul și elita sa s-au dovedit puțin intruzivi în raport cu comunitățile obștești, ale căror drepturi de judecată și pedeapsă au rămas neatinsse de centrul administrativ interesat preponderent de colectarea diferitelor biruri și mai puțin de operațiuni de organizare a muncii. Așa se face că procesul de *proto-state building* a produs „republici țărănești”, nesubordonate politic voievodului, dar totuși loiale acestuia atunci când venea vorba de furnizare de asistență militară. De aici derivă specificul feudalismului răsăritean, care, potrivit lui Stahl, apare târziu în spațiul Țărilor Române, undeva în secolul al XVII-lea. Acest tip de organizare politică nu a fost preocupat de vasalizarea – și astfel subordonarea – tuturor unităților sociale de pe cuprinsul unui stat, probabil și pentru că infrastructura instituțională a formațiunilor politice în discuție era una mai degrabă subdezvoltată, incapabilă să „lizibilizeze” (Scott 2007) socialul așa cum se întâmpla deja în arealul occidental. După Bădescu, respectarea „autohtoniei” (p. 142) de către voievozi, adică a organizării instituționale și a drepturilor asupra pământului derivate din contractul de drept divin, explică supraviețuirea comunităților obștești și, astfel, reproducerea sistemului dual

din Țările Române. Ce nu explică Bădescu e dacă noțiunea de ordine de drept divin sau contract de drept divin chiar apare în cercetările lui Henri H. Stahl (cărui îi este dedicată secțiunea) despre diferitele forme de organizare sătească din spațiul românesc. E binecunoscută preferința – impusă și de epocă – lui Stahl pentru materialismul sociologic ca paradigmă explicativă. Mai mult decât atât, obștile sătești nu au coabitat doar cu statul, ci și cu Biserica, instituție înzestrată de formațiunile statale românești cu dreptul de taxare și administrare a satelor închinat, de aici apărând conflicte între autoritățile domnești și Biserica (Stahl 1972, p. 151). Cu alte cuvinte, sistemul dual, corect surprins de Ilie Bădescu, era mai nuanțat, iar aceste nuanțe instituțional-istorice sunt livrate chiar de Henri H. Stahl în scrierile sale de sociologie istorică.

Din contribuția Mădălinei Măndiță, concretizată în secțiunea a cincea și dedicată unui ideal-tip al ordinii de drept divin, merită menționate câteva aspecte. În primul rând, abordarea sociologică precizată în chiar subtitlul secțiunii. Și textul profesorului Ilie Bădescu conține o abordare sociologică, dar materialul Mădălinei Măndiță este mai clar din perspectiva abordării utilizate. Pentru Măndiță, „sociologia contractului de drept divin reprezintă o sociologie a vieții împreună, a unui tip particular de socialitate, unul care creează ordine înzestrată cu sens provenit de la cea mai înaltă valoare transcendentă, respectiv Divinitatea” (p. 172). De altfel, Măndiță subliniază că acest contract de drept divin (covenant) este un prototip pentru înțelegerea raporturilor dintre individ și societate, precum și a identității particulare a unei anumite comunități. O a doua contribuție importantă a textului Mădălinei Măndiță se referă la o prezentare insolită a sociologiei lui Durkheim și Weber, influențați în unele dintre scrierile lor, direct și indirect, de categoriile ordinii de drept divin (p. 171 și p. 178). În al treilea rând, Măndiță i-l prezintă lectorului puțin familiarizat cu problematica ordinii sau a contractului de drept divin, și a concretizărilor instituționale ale acestuia, pe Daniel Elazar. Politologul american apare și în contribuția lui Ilie Bădescu, care prezintă succint viziunea teoretică a acestuia. La Măndiță, însă, gândirea lui Elazar este prezentată pe parcursul câtorva pagini (pp. 188–190). Iar din acest excurs teoretic, lectorul află ce n-a aflat în mod direct până la jumătatea lucrării. Și anume că ordinea de drept divin ar trebui înțeleasă mai degrabă din punct de vedere politic, în sensul în care acest tip de ordine instituționalizează distribuția puterii în cadrul unei organizații politice. Indirect, și mai ales dintr-o perspectivă istorică, aceste aspecte sunt abordate în primele trei studii ale lucrării. Prin urmare, prin intermediul Mădălinei Măndiță aflăm, de la Daniel Elazar, că cercetarea contractului de ordin divin se poate face din punct de vedere istoric și sociologic, dar mai ales din perspectiva științelor politice. Tot din această perspectivă, Mădălina Măndiță este prima autoare din lucrare care face distincția dintre ordinea de drept divin (covenant), forma secularizată – în diferite grade – a acesteia, respectiv contractul social (compact) și contractul dintre părți, ca instituție de bază a dreptului civil și a economiei de piață (p. 189). Nu în ultimul rând, Mădălina Măndiță schițează ideal-tipul comunității de drept divin (pp. 197–199).

Tot dintr-o perspectivă ideal-tipică – o perspectivă care pare că duce la extrem o conceptualizare oricum simplificată precum ideal-tipul – Adela Șerban prezintă societatea românească tradițională din perspectiva controlului social și a ordinii sociale. Citind textul Adelei Șerban, lectorul nu poate să nu se întrebe dacă acest standard al societății românești tradiționale chiar a existat, în condițiile unui stat local cu capacitate redusă de lizibilizare și, astfel, de standardizare, a socialului. Potrivit lui Henri H. Stahl, nu se poate vorbi despre „satul românesc”. Motivul? „Nu există un sat românesc, există multiple forme de sate românești. Și atunci trebuie să știi care sunt aceste forme. Pentru aceasta trebuie să faci cercetări, să fii sociolog, nu istoric” (Rostas, 2000, p. 122). Notabil la contribuția Adelei Șerban este avertismentul conceptualizărilor insuficiente – prea etice³, deci – pentru a surprinde dimensiunea emică a unor realități sociale precum comunitate,

³ Folosesc aici etic ca opus al lui emic. O conceptualizare prea etică generează categorii de analiză care pot rata plinar practicile discursive și non-discursive ale grupului social investigat. Un exemplu: cercetarea economiilor țărănești exclusiv cu categoriile economiei capitaliste, de tip profit, cerere și ofertă, salariu etc. Sau stabilirea statului ca principală unitate de analiză în câmpul relațiilor internaționale, fără observarea acțiunii politice imperiale, de tipul *great power politics*.

identitate, etnicitate (p. 208). Dar autoarea, la fel ca și Mădălina Măndiță, pare să cadă chiar în capcana metodologică a ideal-tipului. Cu alte cuvinte, observația legată de potențiala incompatibilitate dintre conceptualizările moderne și viața locală a unei comunități mai degrabă închisă și puțin penetrată de instituțiile moderne este urmată de exagerarea unui ideal-tip, o formulă relativ conservatoare de cercetare, orientată preponderent înspre interiorul temei cercetate, cu riscul pierderii din vedere a influențelor externe. De asemenea, ideal-tipul are tendința de a „îngheța” socialul, ratând natura procesuală a acestuia, desfășurată în timp. Nu propune modele explicative, adică explicații cauzale ale apariției unei configurații instituționale, dincolo de faptul că poate fi orientat excesiv de valorile politice ale cercetătorului (Bhambra, 2016). Mai reținem din contribuția Adelei Șerban că principala trăsătură – sau, cu exprimarea autoarei, „primul principiu esențial” (p. 209) – al sistemului social tradițional românesc este descentralizarea puterii. Al doilea este autarhia. După prezentarea unor instituții tradiționale, precum familia, sistemul de educație și sistemul de control social, Adela Șerban discută pe scurt interacțiunea dintre stat și societatea tradițională în România. Discuția, altfel interesantă, este prea scurtă și nu surprinde această interacțiune ca proces derulat pe termen lung.

Peter Mazzacano oferă, în secțiunea *From Covenant to Compact to Contract*, cea mai completă dezbateră conceptuală din acest volum în legătură cu ordinea de drept divin și concretizările seculare ale acesteia la nivel public (compact) și privat (contract). Mai mult decât atât, Mazzacano prezintă procesul istoric al traversării instituționale, de la ordinea de drept divin la contractul social și, mai departe, la contractul privat. În plus, această analiză instituțională de tip procesual – situată mai degrabă în zona științelor politice și mai puțin în aceea a sociologiei – vizează contextul statelor protestante. Mazzacano discută pe larg contractualismul constituțional din Statele Unite, în etapa secularizării ordinii de drept divin. În secțiunea dedicată procesului vrăjitoarelor din Salem, Rachel Christ-Doane prezintă un studiu de caz în profunzime despre efectele perverse ale justiției comunitare din comunitățile ghidate de ordinea de drept divin. Din cauza acestor efecte perverse, respectiv acuzarea și executarea unor cetățeni pe baza unor percepții și interpretări personale ale preceptelor religioase, ordinea de drept divin intră în criză la finele secolului al XVII-lea, în Statele Unite. Tot despre efecte perverse, de data aceasta provenite din administrarea justiției interne și a raporturilor cu autoritățile civile de către o organizație ghidată de principiile ordinii de drept divin, precum Biserica Catolică, scrie și Jo Renee Formicola, în excelentul studiu de caz, de tip diacronic, dedicat abuzurilor sexuale în care au fost implicați prelații acestei instituții.

Concluzia recenziei este că discutăm despre o lucrare importantă apărută la o editură prestigioasă, recunoscută la nivel internațional. Trebuie remarcat totuși că lucrarea se dovedește dificil de parcurs de lectorul lipsit de experiență în legătură cu tema, respectiv ordinea de drept divin. Pentru ușurarea lecturii, în cazul unei reeditări a volumului, lucrarea ar trebui să conțină un capitol conceptual sau măcar o prefață în care să fie discutat pe larg conceptul central al lucrării. O prezentare detaliată a teoriei lui Daniel J. Elazar apare abia în a doua parte a lucrării. Elazar este cât se poate de clar în ceea ce privește definiția și utilizările contractului de drept divin – mod de exprimare politică, sursă a ideologiei politice, rol în modelarea comportamentului și culturii politice (Elazar, 1980). Mai mult decât atât, Elazar consideră că ordinea de drept divin poate deveni „concept fecund” (Elazar 1980, p. 5) prin investigații raportate la sensurile de mai sus, care deschid calea a numeroase abordări în științele sociale. Abordări distincte conține și volumul de față, ceea ce constituie un plus analitic important, dar o precizare a unghiurilor de analiză găzduite de volum și, eventual, o grupare a acestora în cadrul unor secțiuni particulare ar fi un câștig important. În acest mod, lectorul programat să gândească cu categorii moderne va înțelege de ce ordinea de drept divin este, vorba lui Elazar, un „concept fecund”, iar cercetarea instituțiilor moderne fără observarea evoluției acestora dintr-o ordine instituțională de drept divin va fi doar parțială. Din acest unghi analitic, lucrarea ar beneficia de includerea unei abordări de sociologie istorică, care să surprindă schimbarea instituțională survenită pe termen lung (Malešević, 2015). Este ceea ce, indirect, propune Ilie Bădescu, dar fără o precizare a specificului sociologiei istorice și a modului în care acest domeniu poate investiga tema de interes. Nu în ultimul rând, o prefață, precum și o secțiune de concluzii semnată de cei doi editori, ar fi utilă într-o nouă versiune a lucrării.

REFERINȚE

1. Bhambra, G.C. (2016). Comparative Historical Sociology and the State: Problems of Method, *Cultural Sociology*, p. 1–17.
2. Elazar, D.J. (1980). The Political Theory of Covenant: Biblical Origins and Modern Developments, *Publius*, Fall, p. 3–30.
3. Malesevic, S. (2015). Ernest Gellner and historical sociology, *Thesis Eleven*, 128 (1): p. 3–9.
4. Rostas, Z. (2000). *Monografia ca utopie. Interviuuri cu Henri H. Stahl*, București: Editura Paideia.
5. Scott, J.C. (2007). *În numele statului. Modele eșuate de îmbunătățire a condiției umane*, Iași: Editura Polirom.
6. Smith, A.D. (2008). *The Cultural Foundations of Nations. Hierarchy, Covenant, and Republic*, Oxford: Blackwell Publishing.
7. Stahl, H.H. (1972). *Studii de sociologie istorică*, București: Editura Științifică.

Lucian Dumitrescu

DEMOPOLITICA ȘI STUDIILE DE SECURITATE (I)

O privire de sus asupra dinamicii demografice a României din ultimii 30 de ani ne descoperă un declin continuu al populației care trăiește în rama actuală a statului român. Ce semnificație are un asemenea proces care induce modificări la scara întregului tablou demografic al țării? Cum procedăm pentru a-l insera în dinamica generală a societății și, *ad ultimum*, a unui popor anumit, precum cel care se cuprinde în aria spațiului carpato-danubiano-pontic? Într-o evaluare de rază etno-demografică exhaustivă, încadrarea geografică ar trebui să fie extinsă la întreaga arie locuită de români în spațiul carpato-danubiano-ponto-baltic, spre a include astfel și ramura românilor răsăriteni care trăiesc în segmentul sudic al spațiului dintre cele două mări, Marea Neagră și Marea Baltică. Una dintre căile de acces la cunoașterea unui tablou demografic de o asemenea cuprindere ne este oferită de o ramură a studiului populațiilor care examinează statica și dinamica acestora în raport cu securitatea unui popor. Această abordare ne oferă calea de acces la studierea relației dintre cele două dimensiuni ale unei identități biopolitice și anume populația și statul, bios-ul și polisul. Aceasta este perspectiva studiului derulat în cadrul unei instituții strategice a statului român, precum este Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, printr-o lucrare de maximă relevanță semnată de dr. Catrinel Alba Iulia Popescu, cercetător la Colegiul Național de Apărare, Departamentul pentru studii de securitate și leadership⁴. Cadrul analizei sale este, precum am spus, raportul dintre puterea statală – securitatea națională – tabloul demografic. Analiza acestui nucleu strategic al vieții într-un stat este derulată în context local, județean, regional, macro-regional și național. Ideea axială a lucrării este că securitatea națională a statului depinde hotărâtor de puterea de viață a unei populații sau, cu termenul autoarei, de potențialul demografic al statului respectiv. Analiza sincronică și diacronică (longitudinală) a populației permite, în al treilea plan, derivarea indicatorilor potențialului demografic, ai variației (gradației) acestuia, de care depinde, până la un prag, puterea statului. Ipoteza autoarei este că potențialul demografic nu este unitar distribuit în aria teritorială a statului român, ci depinde de anumite legități de variație geografică și temporală. Pentru a sesiza parametrii de stare, de variație și de complexitate a fenomenelor demografice la scara întregului teritoriu național, autoarea întreprinde analiza tabloului

---

⁴ „Tabloul demografic al macroregiunilor și regiunilor de dezvoltare ale României anului 2019 – Tendințe evolutive până în anul 2040 – Impactul potențial asupra securității naționale”: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2020, în două volume, Statica demografică (I) și Dinamica demografică (II).

populațional în raport cu cele cinci niveluri structurale ale acestuia: de la unitatea teritorială locală (orașul, comuna, satul), la unitatea administrativ-teritorială a județului, spre a include apoi regiunea de dezvoltare și macroregiunea, toate acestea fiind unitățile co-extensive ale entității etno-demografice denumită popor. Analiza este derulată finalmente în raza celor opt unități socio-demografice, așa cum au fost tratate acestea prin decizia de aliniere demopolitică a statului român la cadrul normativ al politicilor teritorialității în cadrul statelor UE. Modelul reconfigurării teritoriale a Europei a fost stabilit de către Oficiul de Statistică al Uniunii Europene care a elaborat Nomenclatorul Unităților Teritoriale pentru Statistică (NUTS), în vederea clasificării uniforme a unităților teritoriale la nivelul Uniunii Europene (UE). „La nivelul României există, precizează autoarea, cinci nivele de organizare a Unităților Teritoriale pentru Statistică NUTS, respectiv: NUTS I corespunzător macroregiunilor, NUTS II aferent regiunilor de dezvoltare, cu o populație medie de 3 milioane locuitori, NUTS III corespunzător celor 41 de județe și Municipiului București, care alcătuiesc structura administrativ teritorială a României, NUTS IV, care la ora actuală nu se utilizează, deoarece nu s-au identificat asocieri de unități teritoriale și NUTS V, corespunzător celor 320 orașe dintre care 103 municipii, 2.856 comune și 12 955 sate, care descriu structura administrativ-teritorială a României”⁵). Avem, iată, o imagine asupra ecopoliticii așa cum apare ea în schița de strategie teritorială a UE. Ecopolitica UE a fost schițată în Carta Comunitară a Regionalizării, unde se propune o filosofie regionalistă asupra organizării Noii Europe, în care conceptul de regiune este mai relevant decât cel de națiune sau de țară. Democrația este redefinită, în acest sens, ca un concept cu o raportare slabă la autonomia națională a popoarelor europene și una puternică la autonomia regională a UE. Accentul este mutat dinspre conceptul de *suveranitate națională* spre cel de *autonomie regională*, ceea ce induce efecte de durată asupra noii ordini așa cum este concepută aceasta în capitala UE, Bruxelles. Carta Comunitară a Regionalizării precizează că „democrația regională este de neconceput fără autonomie regională, al cărei grad și caracteristici vor fi decise de fiecare stat în cadrul guvernantei multistratificate, privită în zilele noastre ca fiind cea mai bună modalitate de reconciliere între democrație și nevoile populației”, mergându-se până la ideea de autogovernare regională, definită drept „competența legală și capacitatea autorităților regionale, în limitele trasate de constituție și lege, pentru a reglementa și gestiona o parte din treburile publice sub propria lor responsabilitate, în interesul populației regionale și în conformitate cu principiul subsidiarității”, dreptul de auto-governare regională fiind exercitat „de consilii alese prin vot direct, liber și secret”⁶. Prin urmare, în gândirea strategică a UE, categoria pivot de organizare și administrare a dinamicii teritoriale și demopolitice a statelor europene este regiunea, chiar dacă aceasta este concepută în cadrele teritoriale ale statelor naționale. Analiza autoarei ține seama de această viziune geopolitică a UE și ca atare inițiază studiul său demopolitic luând în considerare această nouă filosofie, pe care aș încadra-o în ceea ce s-ar putea denumi euro-normativism demopolitic (asupra căruia nu voi insista în această prezentare; voi preciza doar că această orientare devine calea împănăntenirii în practicile UE a legismului centralist, ca semn distinctiv al ascensiunii unei formațiuni superpuse peste marea diversitate de popoare, trăsătură care a diferențiat istoricește identitatea Europei și a civilizației europene de celelalte 23 de civilizații afirmate în istoria omenirii până la ceasul acesta). Valoarea celor două lucrări ale autoarei este indubitabilă, acestea fiind, întrucâtva, de pionierat la noi și oricum esențiale pentru o eventuală re-definire a gândirii strategice a statului român nevoit să țină seama de noul context și să accepte dialogul cu filosofia euro-regionalizării (care este unul dintre anunțurile strategice ale Bruxelles-ului privind structura și evoluțiile de mâine ale UE). Pentru a completa conceptual studiul populației la o asemenea scară, autoarea adoptă o perspectivă longitudinală pornind de la tabloul demografic al anului 2019 și extinzând analiza pe durata următorilor 20 de ani, până în 2040.

Este imperativ să luăm act de aceste două lucrări prin care este relansată la noi direcția demopoliticii, ca ramură a științei și gândirii strategice a unui stat. Prezentarea în profunzime a celor două cărți ne va reține interesul în abordări ulterioare și eventual în dezbateri cu participarea autoarei.

---

⁵ Idem, vol. I, p. 24.

⁶ *Ibidem*.

Am dorit deocamdată să semnalez importanța specială a acestor cercetări de anvergură pe care le datorăm unuia dintre specialiștii importanți ai României la momentul acesta, atât pentru studiile de geopolitică realizate anterior, cât și pentru relansarea în forță a cercetărilor demopolitice. Se cuvine să o salutăm ca pe unul dintre analiștii inconfundabili ai științei românești aplicate la studiul poporului român ca entitate etnopolitică și etnodemografică pivot în spațiul de Rimland al Eurasiei (zona de crescent care leagă puterile mării de *heartland*-ul eurasiatic). Poziția aceasta accentuează relevanța abordării demopolitice în studiul populațiilor situat în zona de contact între imperiul mărilor (talasocrația) și imperiul uscatului (telurocrația). Ca să ne dăm seama ce înseamnă puterea maritimă (cu termenul lui Mahan), și deci rolul popoarelor situate la intersecția dintre aceasta și puterile uscatului, este suficient să aruncăm o privire asupra dimensiunii reale a imperiului talasic. Doar prin strămoșii Urmuz, de pildă, trec zilnic circa 21 milioane de barili de petrol, valorând 1,2 miliarde dolari⁷. Dacă ținem seama că 1/3 din petrolul mondial trece prin acea zonă, putem spune că la scara unui an, valoarea imperiului maritim petrolier în echilibrul economic al planetei este de 1,2 miliarde * 365 zile * 3 = 1 314 miliarde dolari. Și asta doar în privința petrodolarilor. Desigur că talasocrația este și ea slujnică a altei puteri mai mari și anume, puterea îndatorării, controlată de stăpânii banilor, plutocrația, putere bizară care reprezintă circa 98 trilioane de dolari, o sumă astronomică față de care puterea subimperiului petrodolarizat reprezintă cât fracțiunea de 1/90. Cantitativ nu pare mult, dar, în arhitectura strategică a întregului, acest subimperiul reprezintă una dintre roțile esențiale de care depinde buna funcționare a sistemului mondial. Problema este că aceste puteri apasă asupra biosferei planetare, dizolvând identitățile etnospirituale denumite popoare în simple populații. În acest scop, imperiul banilor își aliază puterile spațiale pentru a tempera (eventual, pentru a-l suprima cu totul) duhul de neam (etno-identitatea) la scara omenirii. Una dintre tehnicile utilizate de imperiile maritime este regionalizarea cu efect de eclipsare a naționalității, care este totuși formula teritorializată organică a identităților etnospirituale. Al doilea fenomen care aduce un efect de slăbire a identităților etnospirituale este acela al pierderilor de populație sau, cu un alt termen, contracția etno-demografică. Aceasta este evidențiată de tendurile declinului demografic al masei unui popor (masa demografică critică). Contracția substanței etno-demografice aduce după sine îmbătrânirea unui popor, instaurarea durabilă a iernii demografice, aplatizarea vitalității etnice etc. Volumele Doamnei Catrinel Alba Iulia Popescu au această marcă: sunt și printre primele de acest fel la noi, ilustrând o analiză extrem de riguroasă și o perspectivă de cercetare originală a tabloului demopolitic la scara întregului spațiu carpato-danubiano-pontic. Acesta este locuit de unul dintre popoarele autohtone în regiunea Europei de Centru-Sud (Mitteleuropa sud-estică) și analizele dedicate strategiilor de securitate la scara UE nu pot ocoli cunoașterea acestui spațiu și a poporului care trăiește pe întinderea lui.

Ilie Bădescu

---

⁷ <https://www.dacianpalladi.ro/stramtorile-maritime-care-conteaza/>

